

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

*Πρόγραμμα Καλλιέργειας Δεξιοτήτων
Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες
μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)*

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και
την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΦΡΟΝΤΙΖΩ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2. Κλιματική Αλλαγή – Φυσικές Καταστροφές- Πολιτική Προστασία

Περιβαλλοντική Μετανάστευση και Περιβαλλοντικοί/ές μετανάστες/ στρίες: αίτια, συνέπειες, πρόληψη, αντιμετώπιση

Ευσταθία Χριστοπούλου

Φιλοσοφία –Σκοπιμότητα του προγράμματος

Από την αρχαιότητα έως σήμερα η **υποβάθμιση του περιβάλλοντος** ωθούσε άτομα ή ομάδες να μετακινηθούν προς αναζήτηση καλύτερης ζωής. Αυτό το φαινόμενο έχει ενταθεί στις μέρες μας, καθώς οι **περιβαλλοντικές αλλαγές/ καταστροφές** είναι όλο και πιο συχνές και συμβαίνουν σε παγκόσμια κλίμακα με αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας **ξεχωριστής κατηγορίας μετανάστευσης και μεταναστών/ στριών**. Τα άτομα ή οι ομάδες που εξαιτίας δραματικών περιβαλλοντικών αλλαγών, επιλέγουν ή υποχρεούνται να εγκαταλείψουν τις προγονικές τους εστίες, μόνιμα ή προσωρινά, μετακινούμενοι/ες είτε εντός είτε εκτός της χώρας τους και αναζητώντας νέους τόπους εγκατάστασης και εργασίας χαρακτηρίζονται ως **περιβαλλοντικοί/ ές μετανάστες/ στρίες** και το φαινόμενο ορίζεται ως **περιβαλλοντική μετανάστευση** (IOM, 2007).

Αυτός ο όρος, του/της «περιβαλλοντικού/ ής μετανάστη/ στρίας», υιοθετείται στο παρόν πρόγραμμα αντί των όρων «περιβαλλοντικός/ ή πρόσφυγας», «κλιματικός/ ή πρόσφυγας» και άλλων παρεμφερών που έχουν κατά καιρούς προταθεί. Η διαφοροποίηση έγκειται στο γεγονός ότι οι μεν πρόσφυγες δεν μπορούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους ενώ, αντίθετα, οι μετανάστες/στρίες δυνητικά μπορούν να το κάνουν, όποτε και αν το επιλέξουν.

Τα **αίτια** της περιβαλλοντικής μετανάστευσης μπορούν να ενταχθούν στις εξής κατηγορίες: (α) **φυσικές καταστροφές** (π.χ. έκρηξη ηφαιστειών, σεισμοί), (β) **επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής** (π.χ. υπερθέρμανση του πλανήτη, άνοδος της στάθμης της θάλασσας) και (γ) **ανθρώπινος παράγοντας** (π.χ. υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων, βιομηχανικά ατυχήματα, πολιτικές για αλλαγή χρήσης της γης, πόλεμοι). Αν και τα αίτια που αναφέρονται στην τελευταία κατηγορία δεν είναι αμιγώς περιβαλλοντικά (υπό τη στενή έννοια συσχέτισης του περιβάλλοντος με τη φύση) αλλά, κυρίως, πολιτικά και οικονομικά (εντασσόμενα στην αλληλοεξαρτώμενη σχέση περιβάλλοντος - αειφορίας) (Φλογαΐτη, 2008), συντελούν και αυτά στην περιβαλλοντική μετανάστευση. Αναφέρεται χαρακτηριστικά το παράδειγμα της Συρίας όπου η ξηρασία και η περιβαλλοντική υποβάθμιση λόγω του πολέμου έχουν ως αποτέλεσμα, εκτός της προσφυγιάς, και την περιβαλλοντική μετανάστευση.

Οι **ευθύνες, οι συνέπειες** και η **αντιμετώπιση** της περιβαλλοντικής υποβάθμισης **δεν αφορούν όλους/ ες με τον ίδιο τρόπο**. Οι φυσικές καταστροφές και η κλιματική αλλαγή επιδρούν καταστρεπτικά στη ζωή όλων των ανθρώπων, όμως **διαφορετικά βιώνονται και αντιμετωπίζονται από τον δυτικό κόσμο και διαφορετικά από τις αναπτυσσόμενες χώρες** όπου η επιβίωση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το οικοσύστημα και την αγροτική εργασία (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία) (Οδηγός ΕΕ, 2008).

Μία **άλλη, εξαιρετικά σημαντική) παράμετρος** της περιβαλλοντικής μετανάστευσης είναι ο **σεβασμός των δικαιωμάτων** και το **ασαφές νομικό πλαίσιο** της προστασίας των περιβαλλοντικών μεταναστών/ στριών. **Χωρίς συγκεκριμένο πλαίσιο προστασίας, οι άνθρωποι αυτοί συχνά διαβιούν, εντός και εκτός της χώρας τους, ως κοινωνικά περιθωριοποιημένα άτομα, ευάλωτα σε εργασιακή ή άλλη εκμετάλλευση**. Όσο δε λαμβάνονται δραστικά περιβαλλοντικά μέτρα, το φαινόμενο της περιβαλλοντικής μετανάστευσης διογκώνεται συνεχώς **και η ενασχόληση με το θέμα αποτελεί (και) εκπαιδευτική υποχρέωση**.

Σκοπός του συγκεκριμένου προγράμματος είναι η **ευαισθητοποίηση, κατανόηση και απόκτηση γνώσεων** των μαθητών/ τριών των τάξεων Ε΄ και Στ΄ του Δημοτικού Σχολείου, σχετικά με την περιβαλλοντική μετανάστευση, τα αίτια, τις συνέπειες, την πρόληψη και την αντιμετώπισή της. Επιμέρους στόχοι είναι η **καλλιέργεια αξιών, στάσεων και δεξιοτήτων** που εμφορούνται από τις **αρχές της αειφορίας** και τα **ανθρώπινα δικαιώματα**, αποτυπώνονται σε κάποιους από τους 17 στόχους της αειφόρου ανάπτυξης και στοχεύουν στην **εκπαίδευση περιβαλλοντικά και πολιτικά υπεύθυνων πολιτών**.

Πληροφορίες υλοποίησης του προγράμματος

Το πρόγραμμα απευθύνεται στις τάξεις Ε΄ και Στ΄ του Δημοτικού Σχολείου, με δυνατότητα εφαρμογής και στο Γυμνάσιο.

Περιλαμβάνει **7 ωριαία εργαστήρια δεξιοτήτων** τα οποία συνδέονται με τα **Π.Σ.** των Ε΄ και Στ΄ τάξεων του δημοτικού (**Γλώσσας, Φυσικής, Γεωγραφίας, Κοινωνικής κ Πολιτικής Αγωγής**). Προτείνονται συγκεκριμένα κεφάλαια για αξιοποίηση από τον/την εκπαιδευτικό (**Παράρτημα 1.**). Στα εργαστήρια αναφέρονται και **εναλλακτικές προτάσεις υλοποίησης, σε συνεργασία** με τους/ τις **εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων** του σχολείου (οπότε μπορεί σε κάποιο εργαστήριο να εξασφαλιστεί περισσότερος χρόνος).

Οι **στοχευόμενες δεξιότητες** του προγράμματος είναι οι: **δεξιότητες 21ου αιώνα (4cs)** (Κριτική σκέψη, Επικοινωνία, Συνεργασία, Δημιουργικότητα), **ψηφιακή μάθηση 21^{ου} αιώνα (4cs σε ψηφιακό περιβάλλον - Ψηφιακή Δημιουργικότητα)**, Παραγωγική μάθηση μέσω των τεχνών και της δημιουργικότητας, **δεξιότητες ζωής** (Κοινωνικές Δεξιότητες, Ενσυναίσθηση και ευαισθησία, Πολιτείοτητα, Υπευθυνότητα), **δεξιότητες του νου** (Μελέτη περιπτώσεων και Επίλυση προβλημάτων).

Οι **στόχοι της Αειφόρου Ανάπτυξης** που προσεγγίζονται μέσω των εργαστηρίων είναι οι: μηδενική φτώχεια- μηδενική πείνα- αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη- λιγότερες ανισότητες, δράση για το κλίμα, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί- συνεργασία.

Στο πλαίσιο του ευρύτερου **σχεδίου εργασίας (project)**, αξιοποιούνται **ομαδοσυνεργατικές και βιωματικές μεθοδολογικές τεχνικές**, οι οποίες περιγράφονται συνοπτικά (**Παράρτημα 2.**). Η ομάδα της τάξης δύναται να αριθμεί **έως 25 μαθητές/ τριες** και προτείνεται, στο πλαίσιο του εφικτού, η **διαμόρφωση της αίθουσας** έτσι ώστε να επιτρέπεται η **συνεργασία των μαθητών/ τριών** (ομάδες, κύκλος συζήτησης, αβίαστη μετακίνηση). Αν δεν υπάρχει δυνατότητα προβολής οπτικοακουστικού υλικού στην αίθουσα, προτείνεται να αξιοποιηθεί το εργαστήριο πληροφορικής ή όποιος άλλος χώρος διατίθεται από το σχολείο.

Οι **δραστηριότητες των μαθητών/τριών**, ανάλογα με το είδος τους, είτε αξιοποιούνται με τη μορφή **ταμπλό** στην τάξη είτε φυλάσσονται στο **portfolio** των μαθητών/ τριών είτε αναδεικνύονται με **ψηφιακά εργαλεία**. Τα υλικά που θα χρειαστούν κατά την υλοποίηση των εργαστηρίων είναι: παγκόσμιος χάρτης, χαρτί

του μέτρου, χρωματιστά κανσόν, κόλλες Α4 και Α3, μαρκαδόροι, φύλλα ντοσιέ, χαρτοταινία.

Κατά τη διάρκεια και με την ολοκλήρωση του προγράμματος– εργαστήρι 7, κάνοντας χρήση τεχνικών, κυρίως, περιγραφικής αξιολόγησης αξιολογείται ο/η αντίκτυπος/ αποδοχή του προγράμματος στους/ στις μαθητές/ τριες, ο βαθμός επίτευξης της καλλιέργειας των στοχευόμενων δεξιοτήτων και η ατομική τους ανταπόκριση (portfolio).

Επισημαίνεται ότι, επειδή το θέμα του προγράμματος είναι σύγχρονο και καθημερινά γίνεται και πιο επίκαιρο ο/η εκπαιδευτικός κρατώντας, αν θέλει, τη δομή και τη φιλοσοφία των εργαστηρίων, μπορεί να αντικαταστήσει το εκπαιδευτικό ή το δειγματικό υλικό, ανά πάσα στιγμή με δικό του/ της!

Πανοραμικός Πίνακας Εργαστηρίων

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα	Εργαστήριο/τίτλος	Προτεινόμενες Δραστηριότητες
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Ενημέρωση για το πρόγραμμα ❖ Ανανέωση της γνωριμίας τους ❖ Σχηματισμός ομάδων συνεργασίας ❖ Επαναπλαισίωση του συμβολαίου της τάξης 	<p>Γνωριζόμαστε μεταξύ μας – μαθαίνουμε να συνεργαζόμαστε</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Κύκλος Συζήτησης ✚ Παιχνίδι Γνωριμίας ✚ Χωρισμός σε Ομάδες ✚ Θέσπιση Κανόνων Συνεργασίας
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Αναγνώριση εννοιών-χρήση σωστής ορολογίας ❖ Εντοπισμός των βασικών παραμέτρων του προβλήματος 	<p>Μαθαίνουμε για την περιβαλλοντική μετανάστευση και τους/ τις περιβαλλοντικούς/ ές μετανάστες/στριες</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Προβολή video από το youtube ✚ Συλλογή στοιχείων ✚ Κύκλος συζήτησης ✚ Δειγματικό Υλικό 1 ✚ Φύλλο Εργασίας 1.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Αναγνώριση των αιτιών της περιβαλλοντικής μετανάστευσης ❖ Εντοπισμός των σχέσεων μεταξύ περιβαλλοντικών καταστροφών, αιτιών και συνεπειών τους 	<p>Οι αιτίες «πίσω» από τα γεγονότα</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Εργασία σε ομάδες. ✚ Κύκλος συζήτησης ✚ Δειγματικό Υλικό 2. ✚ Φύλλο Εργασίας 2. ✚ Κατασκευή ταμπλό ✚ Ερευνητική εργασία ✚ Χρήση ψηφιακών εργαλείων

<ul style="list-style-type: none"> ❖ Έκφραση/ διαμόρφωση/ σύνθεση απόψεων ❖ Κατανόηση της πολυπλοκότητας και της πολυφωνίας ❖ Διάκριση των ατομικών ευθυνών – θεσμικών επιλογών και αποφάσεων 	<p>Εκφράζουμε απόψεις - αναλαμβάνουμε τις ευθύνες που μας αναλογούν</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ «Θετικό – Αρνητικό» ✚ Ατομική εργασία ✚ Κύκλος συζήτησης
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Συνειδητοποίηση της εγγύτητας όλων μας με το πρόβλημα ❖ Συνειδητοποίηση των επιπτώσεων του στη διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων ❖ Εμπλοκή στην εύρεση λύσεων 	<p>Συμβαίνει δίπλα μας!</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Φύλλο Εργασίας 3. ✚ Κύκλος συζήτησης
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Γνωριμία με τα ανθρώπινα δικαιώματα ❖ Συνειδητοποίηση της σχέσης μεταξύ σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της καλλιέργειας οικολογικής συνείδησης 	<p>Είναι και θέμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Φύλλο Εργασίας 4. ✚ Προβολή video από το youtube ✚ Ατομική εργασία ✚ Σύνθεση στην ομάδα.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Αποτύπωση των προσλαμβανουσών τους ❖ Αξιολόγηση της εμπειρίας τους ❖ Διάχυση του προγράμματος. 	<p>Μοιραζόμαστε όσα μάθαμε!- Αξιολόγηση</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ Φύλλο εργασίας 5. ✚ Κύκλος Συζήτησης/ συναισθημάτων ✚ Ιδεοθύελλα ✚ Εικαστική αποτύπωση

Εργαστήριο 1.

Ημερομηνία:.....

Τίτλος: «Γνωριζόμαστε μεταξύ μας – μαθαίνουμε να συνεργαζόμαστε»

Θεματική: Περιβαλλοντική μετανάστευση/ περιβαλλοντικοί/ ές μετανάστευση

Υποθεματική: Εισαγωγή στο θέμα – γνωριμία με την ομάδα – συμβόλαιο τάξης

Βαθμίδα/ Τάξεις: Δημοτικό/ Ε' & Στ'

Διάρκεια: 45' (μια διδακτική ώρα,

Υλικά: Μαρκαδόροι, χαρτί Α5, μισό χαρτί του μέτρου, φύλλα ντοσιέ

Δεξιότητες

Επικοινωνία
Συνεργασία
Δημιουργικότητα

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα: Αναμένεται οι μαθητές/ τριες να:

- ✓ Ενημερωθούν για το πρόγραμμα που πρόκειται να υλοποιήσουν.
- ✓ Ανανεώσουν τη γνωριμία τους στο νέο πλαίσιο συνεργασίας.
- ✓ Σχηματίσουν τις ομάδες τους.
- ✓ Επαναπλαισιώσουν το συμβόλαιο της τάξης- κανόνες συνεργασίας.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Οι μαθητές/ τριες μαζί με τον/ την εκπαιδευτικό σχηματίζουν τον **κύκλο της συζήτησης**. Ο/ η εκπαιδευτικός αναφέρει το θέμα του προγράμματος και τους ζητά να γράψουν την **ακροστιχίδα** του ονόματός τους. Κατόπιν ο/η καθένας/ μία υπενθυμίζει το όνομά του/ της στην ομάδα και λέει μία λέξη ή μία μικρή φράση, σχετική με το περιβάλλον ή με τον τίτλο του θέματος, που να αρχίζει/ εμπεριέχει το πρώτο γράμμα του ονόματος (π.χ. Δημήτρης< Δάσος). Το σημειώνει (το χαρτί της **ακροστιχίδας** θα μπει στο **portfolio** τους και θα συμπληρώνεται σταδιακά έως και την ολοκλήρωση του προγράμματος, όπου και **θα αναρτηθεί με εικαστικό τρόπο** στην αίθουσα).

Ακολουθεί ο **χωρισμός σε ομάδες** των 4 - 5 ατόμων τραβώντας τυχαία από μια σακούλα ένα **χρωματιστό κομμάτι κανόν** και κάθε ομάδα συζητά τους κανόνες που διασφαλίζουν μια καλή συνεργασία στην τάξη, επιλέγει τους **2 πιο σημαντικούς** για την ομάδα και τους ανακοινώνει στην **Ολομέλεια**. Μετά από συζήτηση η Ολομέλεια αποφασίζει τους **τελικούς κανόνες** (έως 10) που θέλει να ισχύσουν και μια ομάδα αναλαμβάνει να τους μεταφέρει στο χαρτί του μέτρου και να αναρτηθούν στην τάξη.

Εναλλακτική πρόταση: Ο/ η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει και **άλλο παιχνίδι γνωριμίας ή τρόπο χωρισμού σε ομάδες** και να τα εφαρμόσει σε συνεργασία με τον/ την εκπαιδευτικό Φυσικής Αγωγής (π.χ. στο προαύλιο) ή Θεατρικής Αγωγής.

Εργαστήριο 2

Ημερομηνία:.....

Δεξιότητες

Κριτική Σκέψη
Συνεργασία
Ψηφιακή
Δημιουργικότητα

Τίτλος: «Μαθαίνουμε για την περιβαλλοντική μετανάστευση και του περιβαλλοντικούς/ ές μετανάστες/στριες»

Θεματική: Περιβαλλοντική μετανάστευση/ περιβαλλοντικοί/ ές μετανάστες/ στριες

Υποθεματική: Περιβαλλοντική Μετανάστευση: έννοια και παράμετροι

Βαθμίδα/ Τάξεις: Δημοτικό/ Ε' & Στ' **Διάρκεια:** 45' (μια διδακτική ώρα)

Υλικά: χαρτί Α4, χαρτί του μέτρου, παγκόσμιος χάρτης, φύλλα ντοσιέ

Εκπαιδευτικό Υλικό: <https://www.youtube.com/watch?v=ruluf9tMHTo>

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα: Αναμένεται οι μαθητές/ τριες να:

- ✓ Αναγνωρίζουν τις έννοιες – μπορούν να χρησιμοποιούν την ορολογία
- ✓ Αναγνωρίζουν το πρόβλημα: αίτια, διαστάσεις, συνέπειες, δυνατότητες πρόληψης και παρέμβασης.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Ο/η εκπαιδευτικός προβάλλει το **φιλμάκι από το youtube** (Εκπαιδευτικό Υλικό 1) και αφήνει τους/τις μαθητές/ τριες να το δουν με την ησυχία τους, εφιστώντας τους όμως την προσοχή. Κατόπιν τους ζητά ατομικά και **ανά ομάδα** να το ξαναδούν προσεκτικά (αν χρειαστεί κάνει ενδιάμεσες παύσεις) και **να γράψουν τις λέξεις** που είναι σχετικές- κατά τη γνώμη τους- με το θέμα. Οι ομάδες ανακοινώνουν τις λέξεις που βρήκαν στην **Ολομέλεια**, τις γράφουν σε ένα **χαρτί του μέτρου** και το φιλμάκι προβάλλεται για μια τελευταία φορά.

Ο/ η εκπαιδευτικός μοιράζει το **Γλωσσάρι της Περιβαλλοντικής Μετανάστευσης** (Δειγματικό Υλικό 1.) και ακολουθεί σύντομη συζήτηση/ διευκρίνιση των λέξεων. Κατόπιν συμπληρώνουν το **Φύλλο Εργασίας 1.** (οι εργασίες Α & Β μπορούν να συμπληρωθούν και ομαδικά, η εργασία Γ προτείνεται ως δυαδική ή ατομική, ωστόσο η τελική απόφαση είναι του/ της εκπαιδευτικού).

Εναλλακτική πρόταση: Το εργαστήριο, όλο ή μέρος του, προτείνεται να γίνει σε συνεργασία με τον/ την εκπαιδευτικό πληροφορικής και οι λέξεις να αποτυπωθούν με το πρόγραμμα **wordart** ή κάποιο παρόμοιο (**Παράρτημα 3.**).

Δειγματικό Υλικό 1.

Γλωσσάρι Εννοιών

Περιβαλλοντική μετανάστευση: Μετακινήσεις ομάδων ή πληθυσμών εξαιτίας των περιβαλλοντικών αλλαγών. Ως φαινόμενο υπήρχε και στην αρχαιότητα, σήμερα όμως έχει πάρει παγκόσμιες, σημαντικές διαστάσεις.

Περιβαλλοντικός/ ή μετανάστης/ στρια: Ο άνθρωπος που αναγκάζεται να εγκαταλείψει την οικογενειακή του εστία, προσωρινά ή μόνιμα, εξαιτίας μιας περιβαλλοντικής διατάραξης (φυσικής ή/και προκαλούμενης από τον άνθρωπο), η οποία θέτει σε κίνδυνο την ύπαρξή τους ή/και έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής του (El-Hinnawi, 1985, UNEP).

Κλιματική Αλλαγή/ επιπτώσεις: Η κλιματική αλλαγή είναι η μεταβολή στο κλίμα που οφείλεται άμεσα ή έμμεσα σε ανθρώπινες δραστηριότητες (UNFCCC). Οι θερμοκρασίες που επικρατούν στη Γη ολοένα και αυξάνονται με αποτέλεσμα το λιώσιμο των πάγων στους πόλους, που με τη σειρά του προκαλεί άνοδο της στάθμης της θάλασσας, οδηγώντας σε πλημμύρες και απειλώντας τις παραθαλάσσιες περιοχές. Η κλιματική αλλαγή συμβάλλει επίσης στην αύξηση των συχνών και έντονων ακραίων καιρικών φαινομένων, όπως είναι οι τυφώνες, οι καταιγίδες, η ξηρασία, οι καύσωνες και οι δασικές πυρκαγιές. Κάποια μέρη του κόσμου επηρεάζονται περισσότερο από άλλα.

Φυσικές Καταστροφές: Πρόκειται για φυσικά γεγονότα όπως η έκρηξη των ηφαιστειών, οι σεισμοί και οι ανεμοστρόβιλοι. Οι καταστροφικές τους συνέπειες, όμως, δεν οφείλονται μόνο στη φύση. Σημαντικό ρόλο παίζει και ο άνθρωπος με τις δραστηριότητές του και τον τρόπο ζωής του. Αυτά τα γεγονότα γίνονται καταστροφές κυρίως όταν εμφανίζονται σε ευάλωτες κοινωνίες που δεν έχουν / δε βρίσκουν τον τρόπο να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους που αυτά προκαλούν.

Ανθρώπινα Δικαιώματα: Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν ηθικές αρχές που πρέπει να χαρακτηρίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά και, συνήθως, προστατεύονται ως νόμιμα δικαιώματα κατά το εθνικό και διεθνές δίκαιο.

Φύλλο Εργασίας 1.

Πίνακας: Παιδί από το Σουδάν – Άγνωστου ζωγράφου

A. Παρατηρώ προσεκτικά τον πίνακα, απαντώ σύντομα στις ερωτήσεις

- Ποιο πρόβλημα αποτυπώνεται στον πίνακα;.....
- Πού συμβαίνουν αυτά που δείχνει (βρίσκω το μέρος στον παγκόσμιο χάρτη);
.....
- Γιατί άραγε συμβαίνουν;.....
- Ποια δικαιώματα των ανθρώπων παραβιάζονται;.....
- Πώς θα πρότεινες να αντιμετωπιστεί;.....

B. Κυκλώνω το σωστό

- Όλα αυτά συμβαίνουν **μόνο σε αυτόν τον τόπο** ή και αλλού;
- Επηρεάζονται **λίγοι** ή **πολλοί** άνθρωποι;
- Είναι **χρονικά περιορισμένο** ή θα το συναντούμε **όλο και συχνότερα στο μέλλον**;
- Χρειάζεται **να ασχοληθούμε** με αυτό το ζήτημα ή **όχι**;
- Έχουμε **χρόνο** ή είναι **επείγον**;
- Η λύση του απαιτεί **βελτιώσεις, προσαρμογές** ή πιο **ριζικές αλλαγές**;

Γ. Ο συγκεκριμένος πίνακας μας δείχνει τη μέση της Ιστορίας... γράφουμε την αρχή και το τέλος.

Δεν ξεχνώ την Ακροστιχίδα του Ονόματός μου!

Δεξιότητες
Κριτική Σκέψη
Συνεργασία
Δημιουργικότητα
α
Ενσυναίσθηση
Μελέτη
Περιπτώσεων

Εργαστήριο 3

Ημερομηνία:.....

Τίτλος: «Οι αιτίες «πίσω» από τα γεγονότα»

Θεματική: Περιβαλλοντική μετανάστευση/ περιβαλλοντικοί/ ές μετανάστες/ στριέ
Υποθεματική: Κλιματική αλλαγή, φυσικές καταστροφές, ανθρώπινη παρέμβαση (περιβαλλοντικές καταστροφές)

Βαθμίδα/ Τάξεις: Δημοτικό/ Ε' & Στ' **Διάρκεια:** 45' (μια διδακτική ώρα)

Υλικά: Φύλλα ντοσιέ, κανσόν ή χαρτί του μέτρου

Σύνδεση με τη Βασική Θεματική: Περιβαλλοντική μετανάστευση: αίτια και συνέπειες.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα: Αναμένεται οι μαθητές/ τριες να:

- ✓ Αναγνωρίζουν τα αίτια του προβλήματος
- ✓ Είναι σε θέση να κατονομάσουν/αναγνωρίσουν τις περιβαλλοντικές καταστροφές, τις αιτίες τους και τις συνέπειές τους σε παγκόσμια κλίμακα.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

ο/ η εκπαιδευτικός **μοιράζει** στις ομάδες το **Δειγματικό Υλικό 2.** και το **Φύλλο Εργασίας 2.** και η κάθε **ομάδα** αναλαμβάνει μία ή δύο φωτογραφίες/ κείμενο, **εντοπίζει τη χώρα αναφοράς στον παγκόσμιο χάρτη** και όλοι/ ες μαζί συμπληρώνουν τις δραστηριότητες (α), (β) και (γ). Η δραστηριότητα (δ) θα συμπληρωθεί στο τέλος. Η δουλειά των ομάδων, με τη βοήθεια του χάρτη, παρουσιάζεται στην **Ολομέλεια** και ακολουθεί **συζήτηση** όπου ο/η εκπαιδευτικός αξιοποιώντας τις απαντήσεις των μαθητών/ τριών διευκολύνει να αναδυθούν στη συζήτηση τα εξής:

1. Η περιβαλλοντική μετανάστευση όπως και οι περιβαλλοντικές καταστροφές είναι παγκόσμιο φαινόμενο.
2. Δεν έχουν, όμως, της ίδιας κλίμακας επιπτώσεις σε όλους τους λαούς της γης - πλήττονται περισσότερο οι αναπτυσσόμενες χώρες.
3. Οι επιπτώσεις αφορούν στην υγεία, την τροφή, την κατοικία/ ασφάλεια, τα δικαιώματα.

Αφού συμπληρωθεί **και η άσκηση (δ)** η κάθε ομάδα **ερευνά** περαιτέρω το φαινόμενο που επέλεξε και δημιουργεί ένα **ταμπλό** για την τάξη, με εικόνες και κείμενα, ακολουθώντας τη ροή των ερωτημάτων του Φ.Ε. 2.

Εναλλακτική πρόταση: Η έρευνα του φαινομένου, προτείνεται να γίνει σε συνεργασία με τον/ την εκπαιδευτικό πληροφορικής και η κάθε ομάδα αφού φτιάξει το δικό της **power point**, να ενωθούν όλες οι παρουσιάσεις σε **μία ενιαία**.

Δειγματικό Υλικό 2.

Περιβαλλοντικές καταστροφές και Κόσμος

Φιλιππίνες, Μανίλα, 15/01/2020: Ολική καταστροφή μετά την έκρηξη του **ηφαιστείου** Ταάλ στη Μανίλα. Πριν από την εκροή λάβας είχε προηγηθεί, η εκπομπή πυκνού καπνού, με αποτέλεσμα την απομάκρυνση 8.000 πολιτών από την περιοχή. Ο πυκνός καπνός έσβησε τον ήλιο και η τέφρα κάλυψε σχεδόν τα πάντα.

Αμερική, Καλιφόρνια, 6/07/2019: Τρόμος από τον νέο ισχυρό σεισμό 7,1 Ρίχτερ στην Καλιφόρνια. Μετά τη δόνηση ξέσπασαν πυρκαγιές ενώ η πυροσβεστική υπηρεσία ανέφερε ότι ο **σεισμός** προκάλεσε ζημιές σε κτίρια: «Σπίτια άλλαξαν θέση, θεμέλια ράγισαν, τοιχία αντιστήριξης έπεσαν».

Σοβιετική Ένωση (Ουκρανία), Τσερνόμπιλ, 26/04/1986: Το μεγαλύτερο πυρηνικό ατύχημα στην ιστορία της ανθρωπότητας συνέβη στο Τσερνόμπιλ. Η γεωργία και η κτηνοτροφία της Ευρώπης επλήγησαν, πολλά τρόφιμα καθημερινής χρήσης, όπως το γάλα και τα πράσινα λαχανικά είχαν μολυνθεί και ήταν ακατάλληλα για κατανάλωση. Έως και σήμερα οι άνθρωποι από τη Λευκορωσία, την Ουκρανία και τη Ρωσία δεν έχουν επιστρέψει στα σπίτια τους καθώς ακόμη παραμένει ο κίνδυνος μόλυνσης.

Μπανγκλαντές, πλημμύρες: Το Μπανγκλαντές θεωρείται από τους επιστήμονες ως το σημείο 0 της κλιματικής αλλαγής. Είναι μια από τις πιο ευάλωτες χώρες στον κόσμο, με 200 ποτάμια να διαπερνούν το έδαφός της και μια τεράστια περιοχή να πλημμυρίζει κατά τη διάρκεια των μουσώνων κάθε χρόνο. Στο Μπανγκλαντές, περίπου 20 εκατομμύρια άνθρωποι υπολογίζεται ότι πρόκειται να εγκαταλείψουν τις εστίες τους μέχρι το 2050 και να γίνουν περιβαλλοντικοί/ές μετανάστες/ στρίες.

Αφρική, Ασία, της Ασίας, Λατινική Αμερική, Καραϊβική, της Βόρεια Μεσόγειος, Ανατολική Ευρώπη ερημοποίηση: Η μετατροπή των

εύφορων εδαφών σε έρημο, με κύριο ένοχο τον άνθρωπο, πλήττει σοβαρά πάνω από 100 χώρες στον κόσμο, μεταξύ των οποίων και τη χώρα μας (το ένα τρίτο των εδαφών της Ελλάδας βρίσκεται σε υψηλό δυνητικό κίνδυνο ερημοποίησης). Προκαλεί εξάντληση των διαθέσιμων αποθεμάτων νερού, διάβρωση και κατολίσθηση των εδαφών, καθώς και πλημμύρες κι έχει ως συνέπειες, την ανυπολόγιστη απώλεια στο γεωργικό και κτηνοτροφικό εισόδημα, τη ραγδαία χειροτέρευση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής.

Φύλλο Εργασίας 2.

Αφού παρατηρήσουμε την εικόνα, διαβάσουμε το μικρό κείμενο που τη συνοδεύει και εντοπίσουμε στον χάρτη τη χώρα αναφοράς, συμπληρώνουμε τις δραστηριότητες:

(α) Συζητάμε, ως ομάδα, για το φαινόμενο της εικόνας και γράφουμε τις σκέψεις μας για τις συνέπειές του στον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον.

.....

.....

.....

.....

.....

(β) Αυτό το φαινόμενο έχει ως αποτέλεσμα την περιβαλλοντική μετανάστευση; Ναι ή όχι και γιατί;

.....

.....

.....

.....

(γ) Ποια άλλα φαινόμενα γνωρίζετε που έχουν παρόμοιες καταστρεπτικές συνέπειες; Επιλέξτε ένα, διαφορετικό από αυτά που αναφέρονται στο Φύλλο Εργασίας 2., για να το διερευνήσετε περαιτέρω.

.....

.....

.....

.....

(δ) Μετά την παρουσίαση των ομάδων/ συζήτηση στην τάξη συμπληρώνουμε όλοι/ες μαζί τον παρακάτω πίνακα, συνδέοντας κατηγορία συνεπειών και αποτελέσματα.

Οι Συνέπειες των Περιβαλλοντικών Καταστροφών

ΥΓΕΙΑ	ΤΡΟΦΗ	ΚΑΤΟΙΚΙΑ/ΑΣΦΑΛΕΙΑ	ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Δεν ξεχνώ την Ακροστιχίδα του Ονόματός μου!
Δεν ξεχνώ να φυλάσσω τις εργασίες μου στο portfolio μου!

Εργαστήριο 4

Ημερομηνία: .....

Δεξιότητες
Κριτική Σκέψη
Επικοινωνία
Κοινωνικές
δεξιότητες
Πολιτεότητα

Τίτλος: «Εκφράζουμε απόψεις - αναλαμβάνουμε τις ευθύνες που μας αναλογούν»

Θεματική: Περιβαλλοντική μετανάστευση/ περιβαλλοντικοί/ ές μετανάστες/ στρίες

Υποθεματική: Οικολογική Συνείδηση – ενεργός πολιτεότητα

Βαθμίδα/ Τάξεις: Δημοτικό/ Ε' & Στ'

Διάρκεια: 45' (μια διδακτική ώρα)

Υλικά: Χαρτοταινία, φύλλα ντοσιέ

Προσδοκώμενα αποτελέσματα: Αναμένεται οι μαθητές/ τριες να:

- ✓ Εκφράσουν, διαμορφώσουν τη δική τους άποψη και να συνθέσουν τις διαφορετικές απόψεις.
- ✓ Κατανοήσουν την πολυπλοκότητα και την πολυφωνία των απόψεων.
- ✓ Διακρίνουν τις ατομικές ευθύνες από τις θεσμικές επιλογές και αποφάσεις.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Μεθοδολογική προσέγγιση «**Θετικό – Αρνητικό**»: οι μαθητές/ τριες ακούν τις θέσεις/ **προτάσεις** του/ της εκπαιδευτικού και, ανάλογα, **τοποθετούνται** στον χώρο. Ο/η εκπαιδευτικός τους ζητάει να **εξηγήσουν** την επιλογή τους, προκαλεί **διάλογο και συζήτηση**. Γίνεται προσπάθεια να μιλήσουν όλοι/ ες οι μαθητές/ τριες.

Ερωτήσεις (ενδεικτικές): **1.** Οι περιβαλλοντικοί/ κές μετανάστες/ στρίες δεν είχαν κανέναν λόγο να φύγουν από τα σπίτια τους. **2.** Η περιβαλλοντική μετανάστευση δε με απασχολεί, δε συμβαίνει στη χώρα μου,. **3.** Εγώ δεν έχω καμία ευθύνη για την κλιματική αλλαγή. **4.** Μια χαρά περνάνε στις χώρες που μεταναστεύουν, καλύτερα από πριν. **5.** Κανείς δεν τους στερεί τα δικαιώματά τους, δεν πρέπει να διαμαρτύρονται. **6.** Νιώθω πολύ υπεύθυνος/ η, όλα εξαρτώνται από τη δική μου συμπεριφορά. **7.** Οι αποφάσεις που έχουν πάρει οι ηγέτες των κρατών για το κλίμα με βρίσκουν απόλυτα σύμφωνο. **8.** Άμα προσέχεις τίποτα δε θα σου συμβεί. **9.** Πρέπει κι εγώ να αλλάξω κάποιες από τις συνήθειές μου. **10.** Η φύση τα κάνει όλα, δε φταίνε οι άνθρωποι.

Στο τέλος, ο/η κάθε μαθητής/ τρια γράφει **ατομικά 2-3 προτάσεις** για τα συμπεράσματα που έβγαλε από τη δραστηριότητα και τα μοιράζεται με τους/ τις άλλους/ ες στον κύκλο της συζήτησης.

Εναλλακτική Πρόταση: Η δραστηριότητα μπορεί να γίνει σε συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό της Θεατρικής Αγωγής.

Δεν ξεχνώ να φυλάσω τις εργασίες μου στο portfolio!

Εργαστήριο 5

Ημερομηνία: ...

Τίτλος: «Συμβαίνει δίπλα μας!»

Θεματική: Περιβαλλοντική μετανάστευση/ περιβαλλοντικοί/ ές μετανάστες

Υποθεματική: Ανισότητες- Φτώχεια - Ανθρώπινα Δικαιώματα

Βαθμίδα/ Τάξεις: Δημοτικό/ Ε' & Στ'

Διάρκεια: 45' (111α διδ

Υλικό: Φύλλα ντοσιέ

Σύνδεση με τη Βασική Θεματική: Στόχοι αειφόρου ανάπτυξης- ενεργός πολιτεία

Δεξιότητες
Κριτική Σκέψη
Επικοινωνία
Ψηφιακή
Δημιουργικότητα
Ενσυναίσθηση
Μελέτη περίπτωσης/
επίλυση προβλημάτων

Προσδοκώμενα αποτελέσματα: Αναμένεται οι μαθητές/ τριες να:

- ✓ Συνειδητοποιήσουν ότι το πρόβλημα δεν είναι μακρινό και αφηρημένο.
- ✓ Κατανοήσουν τις επιπτώσεις του στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.
- ✓ Συνειδητοποιήσουν ότι υπάρχουν ανισότητες και παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- ✓ Σκεφτούν και να προτείνουν λύσεις.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Ο/ η εκπαιδευτικός μοιράζει το **Φύλλο Εργασίας 3**, στους/ στις μαθητές/ τριες. Ο/η ίδιος/α ή κάποιος/ α μαθητής/ τρια διαβάζει φωναχτά την **περίπτωση της Οικογένειας από το Μπανγκλαντές**. Οι μαθητές/ τριες συμπληρώνουν τις δραστηριότητες και όλοι/ ες μαζί μοιράζονται τις σκέψεις τους στον κύκλο συζήτησης της τάξης.

Εναλλακτική Πρόταση: Προτείνεται, σε **συνεργασία** με τον/ την εκπαιδευτικό της **Θεατρικής Αγωγής**, να γίνει μια **δραματοποίηση** της ιστορίας, η οποία μπορεί ανάλογα να εμπλουτιστεί και να διευρυνθεί ώστε να γίνει και ένα μικρό θεατρικό δρώμενο. Π. χ. «*Δίνουμε φωνή*» στα πρόσωπα της ιστορίας μας ώστε να μας μιλήσουν για τα συναισθήματά τους. Οι μαθητές/ τριες επιλέγουν τα πρόσωπα στα οποία θέλουν να δώσουν φωνή (ενδεικτικά: Μαμούν, Μομπίνα, Αντνάν, οι άλλες οικογένειες, οι γείτονες). Επίσης με τη **συνεργασία** του/ της εκπαιδευτικού της **Πληροφορικής** θα μπορούσε η ιστορία της *Οικογένειας από το Μπανγκλαντές* να «ζωντανέψει» με τη μέθοδο της **ψηφιακής αφήγησης**.

Φύλλο Εργασίας 3.

Μια οικογένεια από το Μπανγκλαντές

Ο Μαμούν από το Μπανγκλαντές μαζί με τη Μομπίνα, τη γυναίκα του, και τον Αντνάν, τον γιο τους, όταν πλημμύρισε για άλλη μια φορά το ποτάμι που διασχίζει το χωριό τους και κατέστρεψε το σπίτι και το χωράφι τους, αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν σε μια χώρα της Ευρώπης. Εκεί, ζουν σε μια φτωχή γειτονιά, μένοντας σε ένα μικρό διαμέρισμα 3 οικογένειες μαζί. Ο Μαμούν ψάχνει κάθε μέρα για μεροκάματο, δεν μπορεί να βρει σταθερή δουλειά και φοβάται μην τον συλλάβουν και τον στείλουν πίσω στην πατρίδα του. Είναι μέρες που το φαγητό είναι λιγιστό. Η Μομπίνα και ο Αντνάν δεν μπορούν να κυκλοφορήσουν ελεύθερα κι έτσι δε βγαίνουν από το σπίτι. Ο Αντνάν δεν πάει σχολείο. Δεν μπορούν να κάνουν φιλίες. Δεν υπάρχει μέρα που να μη νοσταλούν το σπίτι τους και να μην επιθυμούν να επιστρέψουν εκεί.

1. Με ποιες λέξεις θα περιγράφατε την κατάσταση στην οποία βρίσκονται ο Μαμούν και η οικογένειά του;.....
 .....
 .....
 .....
2. Είναι μια κατάσταση που την επέλεξαν; .....
3. Ποια είναι τα βασικά πράγματα που στερούνται; .....
4. Ποια είναι τα βασικά δικαιώματα που στερούνται (ενήλικοι και παιδί); .....
5. Ποιες είναι οι ελπίδες τους; .....
6. Τι θα προτείνατε να γίνει ώστε να ζήσει η οικογένεια του Μαμούν, στη νέα πατρίδα με αξιοπρέπεια και να μπορέσει κάποτε να επιστρέψει στη δική του;: .....

*Δεν ξεχνώ την Ακροστιχίδα του Ονόματός μου
 Δεν ξεχνώ να φυλάσσω τις εργασίες μου στο portfolio μου!*

Εργαστήριο 6

Ημερομηνία:.....

Δεξιότητες
Κριτική Σκέψη
Δημιουργικότητα
Ψηφιακή
Δημιουργικότητα
Παραγωγική
Μάθηση
Πολιτιότητα

Τίτλος: «Είναι και θέμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων»

Θεματική: Περιβαλλοντική μετανάστευση/ περιβαλλοντικοί/ ές μετανάστες/

Υποθεματική: Περιβαλλοντική Μετανάστευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα

Βαθμίδα/ Τάξεις: Δημοτικό/ Ε' & Στ'

Διάρκεια: 45' (μια διδακτική ώρα)

Εκπαιδευτικό Υλικό: <https://www.youtube.com/watch?v=Stjg0-7cN0>

Σύνδεση με τη Βασική Θεματική: Στόχοι αειφόρου ανάπτυξης- ενεργός πολιτιότητα.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα: Αναμένεται οι μαθητές/ τριες να:

- ✓ Γνωρίσουν περισσότερο τα ανθρώπινα δικαιώματα
- ✓ Συνειδητοποιήσουν τη σχέση μεταξύ του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της καλλιέργειας της οικολογικής συνείδησης.

Προτεινόμενες δραστηριότητες:

Ο/ η εκπαιδευτικός μοιράζει σε όλους/ ες τους/ τις μαθητές/ τριες το **Φύλλο Εργασίας 4.**, αφήνει λίγο χρόνο να το διαβάσουν και να το επεξεργαστούν, βοηθώντας και ο ίδιος/ α όπου χρειάζεται. Κατόπιν προβάλλει **το φιλμάκι από το youtube** (Εκπαιδευτικό Υλικό 2.) και κάνοντας τις κατάλληλες παύσεις τους ζητά να το συμπληρώνουν σιγά σιγά μέχρι και την ερώτηση 13. (καλό είναι να έχει ήδη προετοιμαστεί και ο ίδιος/ α στη συμπλήρωση του Φ. Ε. για να ξέρει πού ακριβώς πρέπει να γίνονται οι παύσεις προκειμένου να διευκολυνθούν οι μαθητές/τριες). Ακολουθεί η ομαδική σύνθεση των απαντήσεων- προκύπτει ένα κοινό Φύλλο Εργασίας από όλη την ομάδα. **Οι μαθητές/ τριες ατομικά ή ομαδικά κάνουν την εργασία 14.**

Εναλλακτική Πρόταση: Η **εργασία 14.** μπορεί να γίνει είτε σε συνεργασία με τον/ την εκπαιδευτικό της Πληροφορικής- μια παρουσίαση **power point** ή **ένα padlet** με τις σκέψεις των μαθητών/ τριών είτε, σε συνεργασία με τον/ την εκπαιδευτικό των Εικαστικών – **μια ομαδική ζωγραφιά, ένα κολλάζ, κάποια αφίσα.**

Φύλλο Εργασίας 4.

Παρακολουθούμε προσεκτικά το φιλμάκι και προσπαθούμε να συμπληρώσουμε όσες περισσότερες προτάσεις μπορούμε.

Είναι πολύ εύκολο να απαντήσει κάποιος/ α για το ποια είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα, όλοι/ ες το ξέρουν!	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν αφορούν τους/ τις μετανάστες/ στρίες	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Στους ανθρώπους δεν αρέσει να ακολουθούν κανόνες.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Οι πρώτες συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα αφορούσαν όλον τον κόσμο	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι βοήθησαν στην υπόθεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Μετά από αγώνες και διακηρύξεις επιτέλους έχουν όλοι οι άνθρωποι ανθρώπινα δικαιώματα και κανείς/ μία δεν τα καταπατά	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Ο Δρ Κινγκ (Μάρτιν Λούθερ Κινγκ) και ο Νέλσον Μαντέλα που αγωνίστηκαν για τα ανθρώπινα δικαιώματα ήταν Υπερ-ήρωες!	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Τα ανθρώπινα δικαιώματα ισχύουν και εφαρμόζονται πάντα και παντού. Μπορούμε τώρα να ησυχάσουμε!	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Κάθε άντρας- γυναίκα ή παιδί ζητάει ίση δικαιοσύνη, ίσες ευκαιρίες, ίση αξιοπρέπεια χωρίς διακρίσεις.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ

- Γράφω **μερικά από τα δικαιώματα** που άκουσα:.....
 .....
 .....
- Ο **Μαχάτμα Γκάντι** ήταν από την ..... και το επάγγελμά του ήταν .....
- Ο **Χίτλερ** οδήγησε χιλιάδες ..... στα **στρατόπεδα συγκέντρωσης**.
- Τι σημαίνει η λέξη **Οικουμενική**; (βρίσκω **συνώνυμο** ή το γράφω με δικά μου λόγια).....
 .....
- Γράφω **μια παράγραφο** (μόνος/η ή με την ομάδα), μετά από όσα άκουσα και έμαθα με τίτλο: «**Περιβαλλοντικοί/ ές μετανάστες/ στρίες και ανθρώπινα δικαιώματα**»

Δεν ξεχνώ να φυλάσω τις εργασίες μου στο portfolio μου!

Δεξιότητες

Κριτική Σκέψη
Επικοινωνία
Δημιουργικότητα
Υπευθυνότητα

Εργαστήρι 7

Ημερομηνία:.....

Τίτλος: «Μοιραζόμαστε όσα μάθαμε!»

Θεματική: Περιβαλλοντική μετανάστευση/ περιβαλλοντικοί/ ές μετανάστες/

Υποθεματική: Οικολογική Συνείδηση και Ενεργός Πολιτειότητα

Βαθμίδα/ Τάξεις: Δημοτικό/ Ε' & Στ'

Διάρκεια: 45' (μια διδασκαλία/ώρα)

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα: Αναμένεται οι μαθητές/ τριες να:

- ✓ Αποτυπώσουν τις προσλαμβάνουσες δεξιότητες του συγκεκριμένου προγράμματος, σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο.
- ✓ Αξιολογήσουν την εμπειρία τους (γνωστικά και συναισθηματικά).
- ✓ Αποφασίσουν/ οργανώσουν τη διάχυση του προγράμματος.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Με το εργαστήρι 7. **ολοκληρώνεται το πρόγραμμα:** *Περιβαλλοντική Μετανάστευση και Περιβαλλοντικοί/ές Μετανάστες/ στριες: αίτια, συνέπειες, πρόληψη, αντιμετώπιση.* Οι προτεινόμενες δραστηριότητες στοχεύουν (α) στην αξιολόγηση του προγράμματος και (β) στην οργάνωση διάχυσής του.

(α) Ο/ η εκπαιδευτικός μοιράζει στους/ στις μαθητές/ τριες το **Φύλλο εργασίας 5., (φύλλο αξιολόγησης, συμπληρώνεται ατομικά ή ομαδικά).** Για τη δραστηριότητα Β. έχει ετοιμάσει ήδη το **ταμπλό** όπου θα αναρτηθούν οι **ακροστιχίδες,**

(β) στον **κύκλο συζήτησης, μαθητές/ τριες και εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στο πρόγραμμα,** διερευνούν με τη μέθοδο της **ιδεοθύελλας** πώς θα μπορούσαν να **αξιοποιήσουν** όλα όσα παρήγαγαν στα εργαστήρια (ταμπλό, υλικό portfolio, ψηφιακές, θεατρικές, εικαστικές δημιουργίες) για να **παρουσιάσουν το πρόγραμμα** (στο υπόλοιπο σχολείο ή/και στους γονείς).

Στο τέλος μαθητές/ τριες και εκπαιδευτικός/ οί κάνουν **έναν κύκλο,** στον 1^ο γύρο δεξιόστροφα, **ανακοινώνουν** την **ακροστιχίδα** τους και λένε **τι τους άρεσε στο πρόγραμμα** και στον 2^ο (τελευταίο) γύρο, αριστερόστροφα, **τι τους δυσκόλεψε.** Ο/η εκπαιδευτικός έχει ήδη τοποθετήσει το **ταμπλό** για την **ανάρτηση των ακροστιχίδων** και οι μαθητές/ τριες κολλούν ο/η καθένας/ μία το δικό του/της (Παράρτημα 2.).

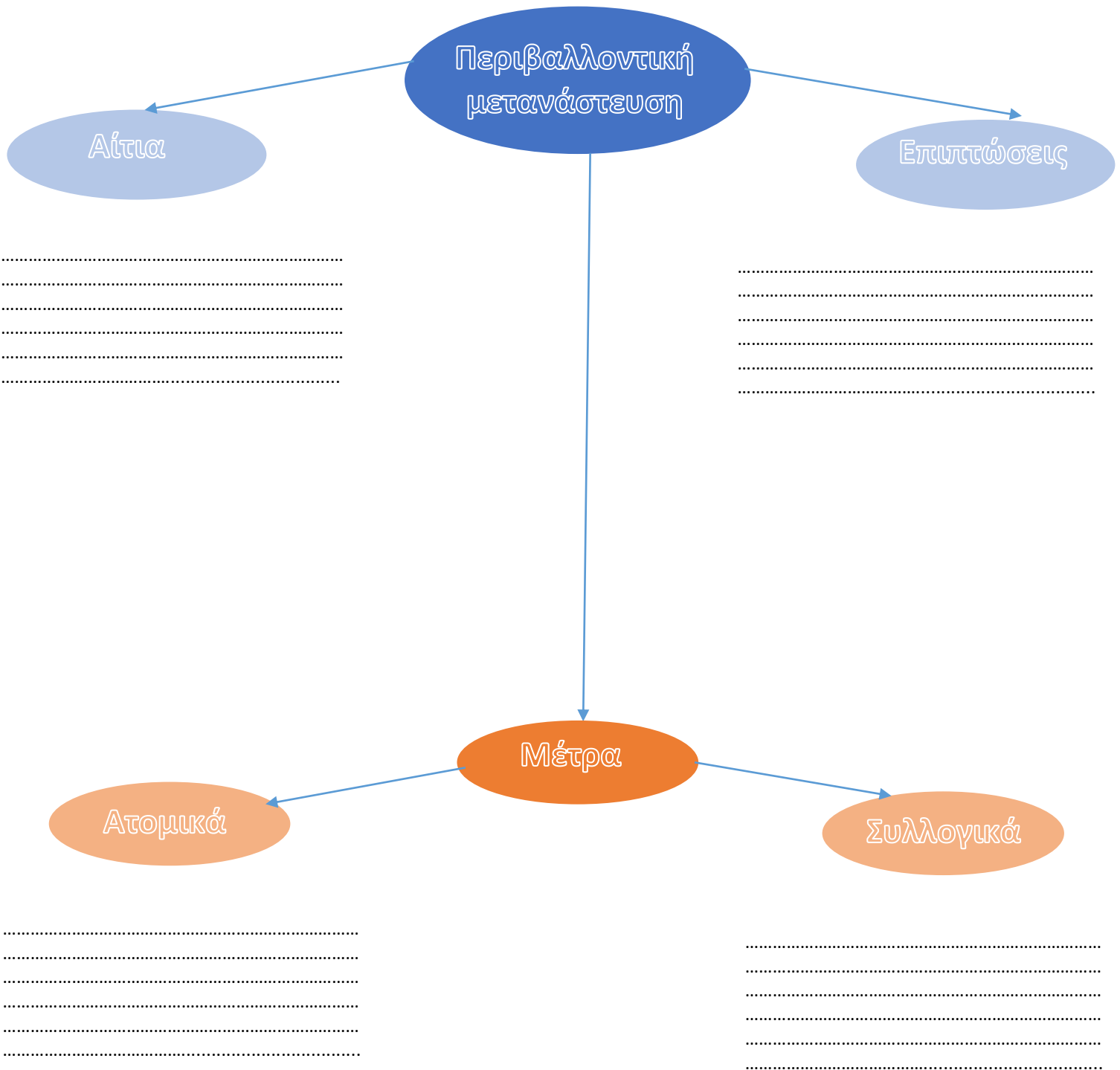
Εναλλακτική Πρόταση: Το θέμα της παρουσίασης/ διάχυσης του προγράμματος μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο του **προγραμματισμού του εκπαιδευτικού έργου** (π.χ τελική γιορτή, παγκόσμια μέρα, ευρωπαϊκό πρόγραμμα κ.α.).

Σταυρόλεξο: ΠΥΡΗΝΙΚΟ, ΙΣΗ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ, ΣΕΙΣΜΟΙ, ΦΤΩΧΕΙΑ, ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ, ΜΕΤΡΑ, ΠΑΤΡΙΔΑ

Φύλλο Εργασίας 5.

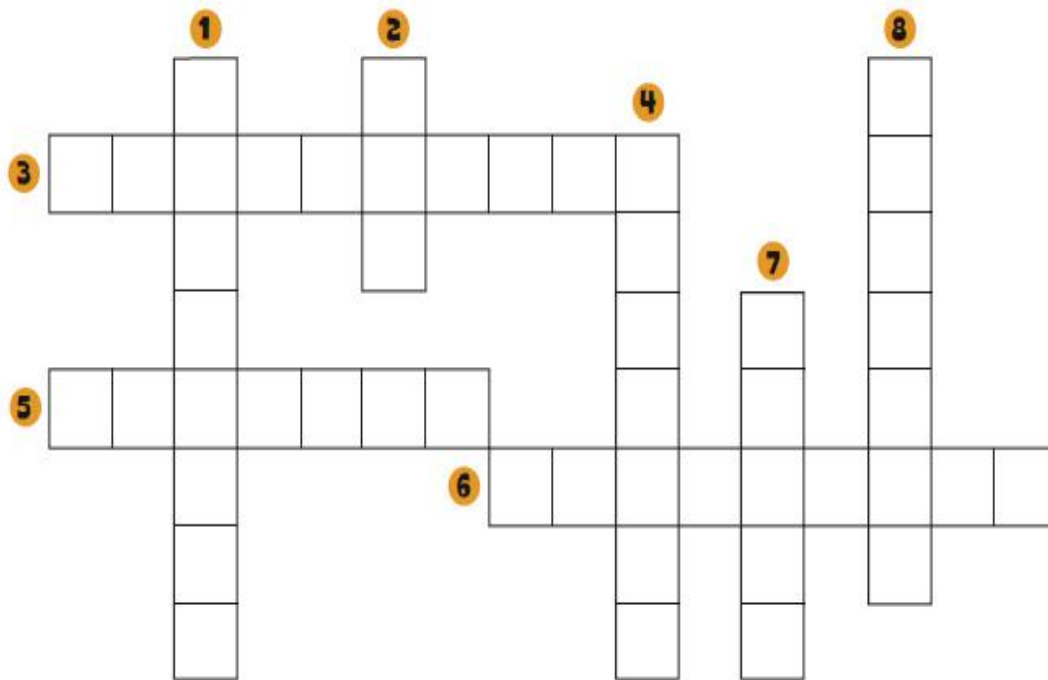
Α. Συμπληρώνουμε, στο παρακάτω διάγραμμα, τις λέξεις ή τις φράσεις που μάθαμε!

Β. Γράφουμε την ακροστιχίδα του ονόματός μας στο κομμάτι κανσόν που μας έχει μοιράσει ο/ η δάσκαλος/ α μας και το κολλάμε στο ταμπλό. Περιμένουμε να το ανακοινώσουμε και στους/ στις συμμαθητές/ τριές μας.

Γ. Συμπληρώνουμε το σταυρόλεξο

1. Στο Τσερνόμπιλ (σημερινή Ουκρανία) συνέβη το μεγαλύτερο ..... ατύχημα στην ιστορία της ανθρωπότητας.
2. Κάθε άντρας, γυναίκα ή παιδί δικαιούνται ..... αξιοπρέπεια χωρίς διακρίσεις.
3. Υπάρχουν και οι περιβαλλοντικοί ....., για τους οποίους μιλήσαμε σε αυτό το πρόγραμμα.
4. Οι ..... ανήκουν στις φυσικές καταστροφές.
5. Χωρίς νόμιμα χαρτιά και δουλειά οι περιβαλλοντικοί μετανάστες αναγκάζονται να ζήσουν μέσα στη .....
6. Μία αιτία για την περιβαλλοντική μετανάστευση είναι και η ..... αλλαγή.
7. Για να έχουμε όλοι/ες ένα καλύτερο μέλλον πρέπει να παρθούν άμεσα περιβαλλοντικά ..... που να ισχύουν για όλους/ες.
8. Οι άνθρωποι που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τον τόπο τους ελπίζουν πάντα ότι κάποτε θα επιστρέψουν στην ..... τους.

Παραρτήματα

Παράρτημα 1.

**Σύνδεση Π.Σ. με Πρόγραμμα Δεξιοτήτων
Περιβαλλοντική Μετανάστευση και Περιβαλλοντικοί/ές Μετανάστες/ στριες:
αίτια, συνέπειες, πρόληψη, αντιμετώπιση**

Εργαστήρι	Π.Σ.	Ενότητα/ Κεφάλαιο/ Τίτλος
	Γλώσσα Ε	Ε 1. Ο φίλος μας το περιβάλλον
	Γεωγραφία Ε Γεωγραφία ΣΤ	Κ.16 Η έννοια του κλίματος Κ.18 Καιρός- κλίμα και ανθρώπινες δραστηριότητες Κ.25 Αλλαγές στην Επιφάνεια της γης Κ.26 Ο ρόλος των ηφαιστειών και των σεισμών στις αλλαγές της φύσης Κ. 16: Οι φυσικές καταστροφές και οι συνέπειές τους στη ζωή των ανθρώπων Κ. 17: Οι ανθρώπινες δραστηριότητες ως παράγοντας μεταβολών στην επιφάνεια της Γης
	Γλώσσα ΣΤ Φυσική ΣΤ	Ε 6 Η ζωή σε άλλους τόπους Κ. 6: Οικοσυστήματα< Οικοσυστήματα και άνθρωπος
	Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Ε	Κ.2: Τα ονόματα είναι κάτι περισσότερο από λέξεις Κ. 6: Είμαστε πολίτες της Ελλάδας, της Ευρώπης και το κόσμου (29-33) Κ. 7: Είναι και δική μου δουλειά; Κ. 3: Ο ενεργός πολίτης αποφασίζει, συμμετέχει και δρα
	Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή ΣΤ	Ε 4. Το άτομο και η διεθνής κοινότητα

Παράρτημα 2.

Μεθοδολογικές Στρατηγικές

Παιχνίδι γνωριμίας: Συμμετέχει και ο/ η εκπαιδευτικός, επιλέγει- ανάλογα και με την εμπειρία των παιδιών σε βιωματικές δραστηριότητες- σε ποια στιγμή θα εμπλακεί, αποδέχεται όλες τις απαντήσεις των μαθητών/ τριών ακόμη και αν δεν είναι απόλυτα συμβατές με τις οδηγίες ή το θέμα.

Χωρισμός σε ομάδες: Υπάρχουν και άλλες τεχνικές εκτός από αυτήν που προτείνεται εδώ, μπορεί μάλιστα σε κάθε εργαστήριο, αν το κρίνει ο/ η εκπαιδευτικός να επιλέγεται και διαφορετική τεχνική χωρισμού σε ομάδες.

Θέσπιση Κανόνων Συνεργασίας: Οι κανόνες είναι πάντα καταφατικοί, όχι αρνητικοί και σε περίπτωση που έχουν ήδη δουλευτεί στην τάξη αρκεί μόνο μια υπενθύμιση και όχι ολόκληρη δραστηριότητα (γι αυτό και γίνεται λόγος για επαναπλαισίωση).

WordArt: Διαδικτυακή εφαρμογή, με την οποία ο/η μαθητής/ τρια επιλέγοντας γραμματοσειρά, χρώματα και προσανατολισμό δημιουργεί Σύννεφα Λέξεων (word clouds), δηλαδή οπτικές αναπαραστάσεις με λέξεις - κλειδιά. Με τα σύννεφα λέξεων οι μαθητές εξοικειώνονται με λέξεις-όρους που είναι απαραίτητοι για την εμπέδωση τους μαθήματος. Τα προγράμματα δημιουργίας συννεφο-λέξεων μας δίνουν τη δυνατότητα αποθήκευσης σε μορφή εικόνας της σύνθεσής μας σε πολλά σχήματα (όχι μόνο σύννεφα!) (<https://wordart.com/>)

Θετικό – Αρνητικό: Η τεχνική αυτή διευκολύνει τους/ τις μαθητές/ τριες να διαμορφώσουν άποψη, να την εκφράσουν, να συζητήσουν, να ανταλλάξουν απόψεις και να διαφωνήσουν χωρίς να εκτεθούν. Είναι κατάλληλη για αφόρμηση, διερεύνηση και αξιολόγηση. Χρειάζεται προσοχή στην προετοιμασία των θέσεων ή ερωτήσεων. Ανάλογα με το περιεχόμενο, και σε περίπτωση που ο εκπαιδευτικός θέλει να προκαλέσει συζήτηση, ετοιμάζει διφορούμενες ή απόλυτες ερωτήσεις (π.χ. «η τιμωρία είναι αποδεκτό εκπαιδευτικό μέσον» ή «το να τρώει κάποιος είναι πάντοτε καλό»).

Δραματοποίηση: Η δραματοποίηση, όπως και το θεατρικό παιχνίδι, εντάσσεται στις βιωματικές μορφές μάθησης και προτείνεται ως εναλλακτικός τρόπος διδασκαλίας με θετικά αποτελέσματα για όλους/ ες τους/ τις μαθητές/ τριες. Με την αλλαγή του τρόπου διδασκαλίας από παθητικό σε ενεργητικό, εγείρεται το ενδιαφέρον των μαθητών, εμπλέκονται όλοι/ ες στη μαθησιακή δραστηριότητα και η μάθηση/ καλλιέργεια δεξιοτήτων γίνεται εύκολα και ευχάριστα.

Ψηφιακή Αφήγηση: Ψηφιακό εργαλείο που με τη βοήθεια της ψηφιακής τεχνολογίας, οι μαθητές/ τριες φτιάχνουν ολιγόλεπτες ηχητικές-οπτικές ιστορίες, χρησιμοποιώντας την εικόνα, το βίντεο και την αφήγηση. Πρόκειται για έναν συνδυασμό της παραδοσιακής προφορικής αφήγησης με πολυμέσα του 21ου αιώνα.

Ταμπλό Ακροστιχίδα: Ο/ η εκπαιδευτικός της τάξης, σε συνεργασία με των Εικαστικών μπορούν να ετοιμάσουν για το κλείσιμο του προγράμματος ένα ταμπλό όπου οι μαθητές/ τριες θα τοποθετήσουν τις ακροστιχίδες του ονόματός τους. Αυτό μπορεί να είναι μια Υδρόγειος (ακροστιχίδα σε πατούσα), ένα δέντρο (ακροστιχίδα σε φύλλο), ένα μόμπιλε (ακροστιχίδα σε ηπίρους) κ.ά.

Ιδεοθύελλα (brainstorming): Οι μαθητές/ τριες καλούνται να πουν τις ιδέες τους για κάποιο θέμα. Ο/η εκπαιδευτικός απλώς καταγράφει στον πίνακα, χωρίς να σχολιάζει, να ερμηνεύει ή να παραφράζει. Στη συνέχεια προκαλεί τον διάλογο με στόχο να γίνει ένα πρώτο ξεκαθάρισμα της «θύελλας των ιδεών». Όλες οι συμμετοχές σχολιάζονται. Εντοπίζονται ομοιότητες και αντιθέσεις. Επικρατούν οι ιδέες που είναι πλειοψηφικά πιο ισχυρές. Σε μια άλλη εκδοχή, ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα μια λέξη-κλειδί και σημειώνει γύρω της κάθε άλλη λέξη που οι μαθητές/ τριες θεωρούν σχετική. Η τάξη αποφασίζει ποιες από αυτές είναι οι σπουδαιότερες.

Παγκόσμιες Ημέρες: **5 Ιουνίου:** Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος, **17 Ιουνίου:** Παγκόσμια Ημέρα κατά της Ερημοποίησης και της Ξηρασίας, **13 Οκτωβρίου:** Διεθνής Ημέρα Μείωσης των Φυσικών Καταστροφών, **24 Οκτωβρίου:** Παγκόσμια Ημέρα Ακτών, **6 Νοεμβρίου:** Παγκόσμια Ημέρα για την Παρεμπόδιση της Εκμετάλλευσης του Περιβάλλοντος στον Πόλεμο και τις Ένοπλες Συγκρούσεις.

Παράρτημα 3.

Εκπαιδευτικό Υλικό

<https://www.youtube.com/watch?v=ruluf9tMHTo> ανακτήθηκε από
<http://www.sameworld.eu/en/discover-the-project/climate-change>

<https://www.youtube.com/watch?v=Stjg0-ZcNEY> ανακτήθηκε από Youth of Human Rights
<https://www.youthforhumanrights.org/>

Βιβλιογραφία – Πηγές

Μάναλης, Π., Μαργαρίτη, Σ., «Πληθυσμιακές μετακινήσεις που οφείλονται σε περιβαλλοντικές διαταράξεις και πολέμους», ανακτήθηκε στις 21/05/21 από https://www.kpe-thess.gr/download/seminaria_ergastiria/yliko_seminariwn

Οδηγός για τη Στρατηγική Αειφόρου Ανάπτυξης της ΕΕ, (2008), Ένα αειφόρο μέλλον στα χέρια μας. ΕΕ: publications.europa.eu

Οδηγός Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Δημοτικού – Γυμνασίου, (2014). Αθήνα: ΥΠΑΙΘ- ΙΕΠ

Φλογαίτη, Ε., (2006), Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

<http://www.sameworld.eu/el/anakalypste-to-ergo/perivallontikoi-metanastes>

Ανάκτηση Εικόνων

<https://europa.eu/youth/get-involved/sustainable%20development/what-climate-change-el>

<https://www.mirc.ntua.gr/natural-disasters-metsovo/natural-disasters>

<https://wordart.com/>

<https://www.naftemporiki.gr/story/1551208/filippines-oliki-katastrofi-meta-tin-ekriksi-tou-ifaisteiou-taal-sti-manila>

<https://www.naftemporiki.gr/story/1494843/seismos-71-rixter-sti-notia-kalifornia-zimies-kai-elafreis-traumatismoι>

<https://www.diaforetiko.gr/dite-to-tsernompil-tote-ke-torafoto/>

<https://www.naftemporiki.gr/photos/1620238/plimmures-sto-mpagklantes>

<https://pixabay.com/el/photos>

Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης του προγράμματος

1. Η περιβαλλοντική μετανάστευση είναι μια μη αναστρέψιμη κατάσταση.
ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

2. Για την περιβαλλοντική μετανάστευση, κατά κύριο λόγο, ευθύνεται η κλιματική αλλαγή.
ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

3. Στο προτεινόμενο πρόγραμμα και τα εργαστήριά του χρησιμοποιούνται βιωματικές και συνεργατικές μεθοδολογικές στρατηγικές μάθησης.
ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

4. Το παιχνίδι γνωριμίας που επιλέγεται στο Εργαστήριο 1 είναι το «Ψάξε και βρες».
ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

5. Το Γλωσσάρι της Περιβαλλοντικής Μετανάστευσης είναι προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό για προσωπική ενημέρωση του/ της εκπαιδευτικού.
ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

6. Ο σεισμός στην Καλιφόρνια επηρέασε το ίδιο τους/ τις κατοίκους της περιοχής όσο επηρεάζουν και οι πλημμύρες στο Μπανγκλαντές τους/ τις αυτόχθονες.
ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

7. Οι συνέπειες των περιβαλλοντικών καταστροφών είναι δυσμενείς και επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα ζωής (υγεία, τροφή, κατοικία, ασφάλεια) και τα ανθρώπινα δικαιώματα.
ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

8. Η μεθοδολογική στρατηγική ΘΕΤΙΚΟ – ΑΡΝΗΤΙΚΟ, που προτείνεται στο Εργαστήριο 4, διευκολύνει τους/ τις μαθητές/ τριες να διαμορφώσουν άποψη, να ανταλλάξουν απόψεις και να διαφωνήσουν χωρίς να εκτεθούν.
ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

9. Η **αντιμετώπιση** του φαινομένου της περιβαλλοντικής μετανάστευσης αποτελεί **ατομική ευθύνη του/της πολίτη/ισσας και της σχέσης του/της με το περιβάλλον** και αυτό είναι που πρέπει να κατανοήσουν οι μαθητές/ τριες.

ΣΩΣΤΟ

ΛΑΘΟΣ

10. Το συγκεκριμένο **πρόγραμμα** καλό είναι να ακολουθηθεί **επακριβώς** από τον/την εκπαιδευτικό, **δεν υπάρχουν περιθώρια για αυτενέργεια**.

ΣΩΣΤΟ

ΛΑΘΟΣ